

Bizkaiko emakume ospetsuak

Gure edestian emakumeak beatzen puntan lez doaz. Ingurua gozotu egiten dabe, gizonak konturatu be egin bagerik, baiña ba-dagoz ondo agertzen diran andrak be. Oneik gogoratuko doguz emen, batzuk beintzat.

Lope de Vegak esan eban” emakumeei mugak ipintea, itxasoari ipintea lez dala ” eta Karmen Kondek diño “ gaurko munduan emakumea izatea ez dala gauza erreza: itzaltasuna zuretzat nai badozu, ez jo iñongo aterik, emon ostikadea eta sartu barrura”.

Baiña apur bat agertu diran Bizkaiko emakumeak ez dabe emon ostikadarik atean, iñor ez iraintzeko bideak artu dabez.

Sendia ta etxea zirala uste eben euren tokiak, gero toki oneik zabaldu egin ziran emekumearenak diran lanak egiteko, batez be beartsuai laguntzen.

Edertasuna be balio aundia zan Bizkaian eta gorantza joiala zirudian. Ara Fernando de la Kuadra Saltzedoren berbak” Bilbaoko andrak ederrak dira, maitekorrak, ekintzazaleak, garbiak eta arruntak. Guztiak ondo aziak, ondo jantziak,...emazte onoimentsuak eta ama egizkoak...”

Emakumeak pianu-jole izatea be ontzat egoan Bilbaon, baiña gitxi eldu dira ertilari onak izatera:

ORBEGOZOTAR MATILDE, isilla.

Berroetatar Juanen lauki margotuan dago, goibel, eta uste izan lei zoriontsua izan zala, Giocondaren antzeko barretxuagaz. Bertsoak idatzi ebazan, samintasunez, iñoz ez zirala argitaratuko uste izanik.

Andrea izatea, isilla izatea zan. Bilboren edestilariak argitara atera nai izan dabe, baiña ezin! Emakumea zan!

Itz lauz be idatzi eban. Antzerkiak be bai... baiña naikoa eban senarrari laguntzea, seme-alabak aztea, lagunak... Artuemonak... Lora eta arantza-artean bizi izan zan, aberatsa izan arren.

Eun urte igaro dira eta ez da agertu barretxurik bere irudian! 1837n. urtean jaioa zan, Bilbaoko San Nikolas ondoan; latiña, euskerea eta frantzerea ikasi ebazan, pianua jotzen be bai, pozik joaten zan eres-aldietara, antzerkietara eta operara. Eta irakurri, asko irakurri. 17 urtekoa zala irakurri eban lenengo olerkia erri-aurrean. Sorkunde Garbiari eskiñia zan. Maitasun-olerkiak be idatziko ebazan, baiña neska on batentzat erlejiñoa zan ona!

Gero luzaro isillik. Antonio Trueba bere lagunak berari buruz idatzi eban.

Berak izparringietan bere olerkiak ikustea nai eban baiña ez! Beste batzui bideak zabaltzea zan naikoa.

23 urtekoa zala ezkondu zan eta samintasunez diño erderaz:

Ez naz alegindu
Parnasora igoten.
Nik esku otzez
neure lira dot jotén.

Bost seme-alaba izan ebazan eta euren artean Joakin izparlaria eta lenengo alabea olerkaria.

1869n. urtean Rita bere lagunari diñotso erderaz:

Urteak dira, urte asko
nire arpea lo dagoala.
Ez dau abesten
Abesti alairik.

Eta Becker gogoraturik diñotso Terango Markeseari erderaz

Auts-arteana isillik
datza nire lirea,
maite-eskuetan
lokarturik.
Lenago negartia zan
usokume arrigarria.

Jose Julio de la Fuentek 1871n. urtean asko goratzen dau idazleen artean gure Matilde.

1891n. urteko agustuaren 9n. egunean il zan, 52 urte ebazala. Unamunoren lengusiña zan.

ANGELA FIGUERA AYMERICH.

Olerkaria au be, 1902n. urtean Madriden jaioa. Filosofia eta letrak ikasia eta irakasle izateko gogoia eukana.

1949n. urtean “Verbo” saria irabazi eban. Erroman-tiku-arteana dago Gabriel Zelaia gaz eta geroago etorri ziran Gloria Fuertes, Blas de Otero, Cremer, Hidalgo, Hierro eta Noragaz.

MARINA LIKONA.

Loiolako Iñigoren ama. Ondarroakoa. Osagille baten alabea.

IBARRATAR RAFAELA.

1843n. urtean urterillaren 16n. egunean jaioa. Orduan Bilbao 900 etxe eta 18 000 biztanle ziran.

La Cava dago bere etxearen ondoan. Ortze egin zan Rafaela soegille edo kontemplativa.

Gaztetan arintxua zan, eskotezalea, bitxizalea...

Laba Aundietan buru izango zan Jose Villalonga kataluniarragaz ezkondu zan, 18 urtekoa zala. Sei seme-alaba izan ebazan eta gerio il jakon aizteak itxi eutsozan berak azteko beste bost.

Apurka biurtzen joan zan: Goizean ordubeteko gogaldia egiten eban, gero mezea eta gero, bizitza osoan bere senarragaz barausi eta alkarrizketea.

Zortziretan asten ziran bere lanak eta egun luzeak ziran areek: Etxean 50 txiro artu ebazan, espetxera joaten zan, gaiso-etxeetara be bai, baita emagalduen etxeetara be. Ortik sortu zan “Angeles Custodios” erakundea. Guztiak euken amatzat!

Bizitza latza eroan eban.

1900n. urtean il zan eta gaur zoriondun edo “beata” da.

MARGARITA MATURANA

Bilbaon bizi zan merzedarien lekaide-etxean eta berak ikastetxe biurtu eban. Gero Berrizen euki eban onein etxea, baiña berak Txina eta Japon eukazan gogoan, orregaitik Erromara joan zan eta IX Pio aitasantuari eskatu eutson merzedariak misilari erakunde biurtzeko baimena. Eta pozik emon eutson Aita Santuak.

1934n. urtean il zan eta ordurako bere misiolariak zabal ebiltzazan munduan.

Aurten (2008) Bilbaoko Katedralean zorindun edo “beata” agertu dabe.

EULALIA ABAITUA

1853n. urtean jaioa da eta Eulalia bere amaren izena artu eban.

Uri zarrean bizi zan eta 19 urtekoa zala ezkondu zan. Lau seme-alaba izan ebezan.

Liberpoolera joan ziran eta bera argazkilari egin zan. Bilbaora etorri eta Begoñan asi ziran bizi izaten.

Argazki egokiak egitea zan bere guraria eta baserritarak ikusten ebazan, Bilbaora esnea saltzen etorten ziranak, eta or eukan aukerea argazkiak egiten asteko.

Argazkiña lepoan eta ordularia garrian, Bilbaoko argazkaririk onenea biurtu zan .

Aldi areitako idazkirik ez balego, orduko bizi-mo-
dua argazki erreitan aurkituko litzake. Museo Et-
nografikoan dagoz argazki guzti orreik.

90 urtekoa zala il zan 1943n. urtean. Lenengo ar-
gazkia 1873n. urtekoa da eta azkenengoa, margo-
duna, 1936n. urtekoa.

SANTA MARIA JOSEFA SANCHO GUERRA.

1871n. urteko uztaillaren 24n. egunean Norteko trenetan iru emakume eldu ziran Bilbaora. Lemaik gazteak ziran. Urrengo egunean aurkitu eben San Antongo abadea zan D. Mariano Jose Iberguengoitia Zuloaga.

Ez zan inor be peitzen. Maria Josefa Sancho Guerra gazteiztarra zan, 28 urtekoa, Sor Sakramento, 25 urtekoa eta Burgosko Mansillan jaioa eta Sor Konzepzion Avilako Arebalo errikoa. Bat be ez Bizkaiatarrik, baiña Madriden geratu zan Elorriokoa zan Frantziska Eguren eta Bidaniakoa zan Mª Soledad.

Guzti onein amesa zan Mariaren Mirabeak deritxon Eleiz-Alkartea Bilbaon sortzea, D.Mariano Jose lagun ebela. Gotzaindegiko onespina lortuta, sortu eben alkatre ori. Euren elburua gaisoi etxeetan laguntzea. Esperanza kalean ipiñi eben etxea eta bereala asi ziran lanean. Gero La Najan emon eutsen lekaidetxe zabalgat bat.

Arik lasterrera izurria edo pestea sortu zan eta lan asko egin eben etxeetan Mariaren Mirabeak, eroina lez geratu ziran Bilbaotarren aurrean..

Maria Josefa Sancho Guerra gaur santea da eta Mariano Jose Ibarguengoitia be bide orretatik doa, eleizbarrutiko ekiñaldia amaituta.

† OLAZARtar Martinek

